Проців О.Р.

Історія організації рибальської освіти у Галичині кінця XIX – початку XX століття

Анотація

У статті висвітлено державне регулювання, правозастосування у сфері рибальської освіти Галичини кінця XIX – початку XX століття. Проведено аналіз методики викладання навчальних предметів на кафедрі зоології Ягеллонського університету, сільськогосподарської академії у Дублянах, Львівської ветеринарної школи, молодшої лісової школи у Болехові, рільничої школи у Дублянах. Встановлено, що низка одноденних рибальських курсів проходила у Львові, Бродах, Хирові, Самборі, Старій Солі, Лопушанці. За сприяння Малопольського землеробського товариства були організовані курси у галузі річкового рибальства в Ярославі, Коломиї та Чорткові. Описано правові підстави для вступу до навчальних закладів за спеціальністю «Рибальство», їх матеріальне та фінансове забезпечення. Висвітлено діяльність «Рибацької школи», що діяла у 1938 р. в Бухажево Мєндзиходзького повіту Познанського воєводства. У школі мали право навчатись особи з усіх частин Польщі (в тому числі і Східної Галичини), які досягли 18-ти річного віку, закінчили школу (незалежно від її рівня) та хоча б 1 рік працювали у сфері рибальства.

Висвітлено діяльність Крайового рибальського товариства та його керівників – М. Новицького та З. Фішера, а також Краківського рільничого товариства в організації рибальської освіти. Встановлено, що головним чином викладанням предметів з рибальства займались Генрик Вєловейський, Станіслав Фібіх, Францішек Стафф. Висвітлено вплив інноваційних технологій та навчання працівників рибальської галузі при організації господарств. Встановлено, що основною джерельною базою для дослідження освіти у галузі рибальства є «Okólnik» – часопис, який видавало Крайове рибальське товариство, «Przegląd rybacki», звіти про діяльність Краківського рільничого товариства, архівні матеріали Центрального державного історичного архіву України у м. Львів, державного архіву Тернопільської області. На основі розпоряджень органів публічної влади Галичини та Другої Речі Посполитої описано підходи щодо

управління галуззю освіти, її вплив на ефективність рибальства. Виявлено гуманітарні, політичні, економічні чинники, які впливали на форму та якість рибацької освіти. На основі опрацьованого матеріалу подано висновки, які можна використати при організації освіти у галузі рибальства в умовах сучасної України.

Ключові слова: Галичина, рибальство, навчання, освіта.

История организации рыболовного образования в Галиции конца XIX – начала XX века

В статье освещены государственное регулирование, правоприменение в сфере рыболовного образования Галиции конца XIX – начала XX века. Осуществлен анализ методики преподавания учебных предметов на кафедре зоологии Ягеллонского университета, в сельскохозяйственной академии в Дублянах, Львовской ветеринарной школе, младшей лесной школе в Болехове, аграрной школе в Дублянах. Установлено, что ряд однодневных рыболовных курсов проходило во Львове, Бродах, Хырове, Самборе, Старой Соли, Лопушанке. При содействии Малопольского земледельческого общества были организованы курсы речного рыболовства в Ярославе, Коломые и Черткове. Описаны правовые основания для поступления в учебные заведения по специальности «Рыболовство», их материальное и финансовое обеспечение. Отражена деятельность Рыбацкой школы, действовавшей в 1938 году в Бухажево Мендзиходзкого уезда Познаньского воеводства. В школе имели право учиться лица из всех частей Польши (в том числе и Восточной Галиции), которые достигли 18-летнего возраста, закончили школу (независимо от ее уровня) и хотя бы 1 год работали в сфере рыболовства.

Отражена деятельность Краевого рыболовного общества и его руководителей – М. Новицкого и С. Фишера, а также Краковского земледельческого общества в организации рыболовного образования. Установлено, что главным образом преподаванием предметов по рыболовству занимались Генрик Веловейський, Станислав Фибих, Францишек Стафф. Освещены влияние инновационных технологий и обучение работников рыболовной отрасли при организации хозяйств. Установлено, что основными источниками для исследования образования в области рыболовства являются «Okólnik» − журнал, который издавало Краевое рыболовное общество, «Przegląd rybacki», отчеты о деятельности

Краковского земледельческого общества, архивные материалы Центрального государственного исторического архива Украины в г.. Львов, государственного архива Тернопольской области. На основании распоряжений органов публичной власти Галиции и Второй Речи Посполитой описаны подходы к управлению отраслью образования, его влияние на эффективность рыболовства. Выявлено гуманитарные, политические, экономические факторы, которые влияли на форму и качество рыбацкого образования. На основе разработанного материала представлены выводы, которые можно использовать при организации образования в области рыболовства в условиях современной Украины.

Ключевые слова: Галичина, рыболовство, обучение, образование.

Protsiv O.R.

The history of fishing education in Galicia in late 19th - early 20th century

Summary

In the article it was researched the regulation, enforcement of fishing education in Galicia of late 19th - early 20th century. It was made the analysis of teaching methods of subjects at the Department of Zoology at the Jagiellonian University, Agricultural Academy in Dublyany, Lviv veterinary school, junior forest school in Bolekhiv, field crops school in Dublyany. It was established that a number of one-day fishing courses were held in Lviv, Brody, Hyriv, Sambir, Old Solya, Lopushanka. With the assistance of Malopolska agricultural society there were organized the courses in the field of river fishing in Jarosław, Kolomyya and Chortkiv. It was described the legal basis for admission to educational institutions on specialty "Fishing", their material and financial support. It was researched the activity of "Fisherman's school", which operated in 1938 in Buhazhevo, Myendzyhodzy County of Poznan province. People from all parts of Poland (including Eastern Galicia) who were 18 years old, who left school (regardless of its level) and who at least 1 year were working in the field of fisheries, they had the right to study at the school .

It was researched the activity of Provincial fishing society and its leaders, M. Novitsky and S. Fisher, and field crops Society in Krakow in organizing the fishing education. It was found that mainly Henryk Vyeloveyskyy, Stanislav Fibih, Franciszek Staff engaged in teaching subjects in fisheries. It was shown the influence of innovative technologies and the workers' training in the fishing industry in the organization of farms. It was established that the main source base for research education in fisheries is "Okólnik", magazine which was published by marginal fishing company; "Przegląd

rybacki", reports on the activities of Krakow field crops society, archives of the Central State Historical Archives of Ukraine in Lviv, State archives of Ternopil region. Based on the instructions of the public authorities of Galicia and the Second Commonwealth it was described approaches to management of education sector and its influence on the effectiveness of fisheries. It was discovered humanitarian, political and economic factors which had influence on the shape and quality of Fisherman's education. Based on the elaborated material, it was presented results which can be used in the organization of education in fisheries in modern Ukraine.

Key words: Galicia, fisheries, training, education.

Постановка проблеми. Інноваційні технології, навчання кваліфікованих кадрів у галузі рибальського господарства сприяє ефективності галузі. Дослідження зазначеної проблеми в історичному контексті дасть змогу врахувати позитивний історичний досвід при організації підготовки працівників галузі.

Аналіз останніх наукових досліджень і публікацій. Проблема правового регулювання освітніх аспектів у мисливському та рибальському господарстві Галичини досліджуваного періоду висвітлювалась у журналах «Огляд рибальський», «Окульник», звітах про діяльність рибальських товариств, архівних матеріалах Центрального державного історичного архіву України м. Львів, Державного архіву Тернопільської області.

Мета дослідження – дослідити організацію надання освітніх послуг при підготовці фахівців у галузі рибальського господарства Галичини кінця XIX – початку XX століття та практику його правозастосування.

Для досягнення поставленої мети потрібно вирішити такі завдання:

- провести аналіз діючих нормативно-правових актів Галичини, що врегульовували питання надання освітніх послуг у галузі рибальського господарства;

- проаналізувати практику правозастосування органами державної влади, громадськими організаціями, освітніми закладами надання освітніх послуг;

Виклад основного матеріалу дослідження. З прискореним розвитком науково-технічного прогресу наприкінці XIX – початку XX століття визначальне значення для розвитку галузі рибальства у Галичині набуває підготовка кваліфікованих фахівців. Перші згадки у пресі щодо організації курсів, на яких вивчали основи розвитку рибальства, знаходимо в «Окульнику» – «П'яте

австрійське віче рибалок у Відні». У статті відзначалось що державний інспектор з розвитку рибальства Галичини Зигмунд Фішер організував курси, на яких же й викладав [1 с. 2]. Про особливості навчання рибальства у молодшій лісовій школі у Болехові та рільничій школі у Дублянах йшлось у статті «Рільничі школи та рибальська наука» [2 с. 8]. Підготовка фахівців у галузі рибальства здійснювалась у Галичині у Краківському університеті та сільськогогосподарській академії в Дублянах, про що писали у Львівському науково-літературному виданні «Наука і життя» [3 с. 43-55]. Питання навчання піднімали в часописі «Окульник» у статтях: «Рибальські курси» [4 с. 3], «У справі навчання рибальства в рільничих школах Галичини» [5 с. 145], «Навчання розведення риби у вищій школі Галичини» [6 с. 99]. У статті «Різні відомості» йшлось про особливості викладання рибальства доцентом Генриком Вєловейським на сількогосподарському факультеті Яґеллонського університету у Кракові [7 с. 95]. У статті «Наука про розведення риби у вищих школах Галичини» (1911 р.) йшлось про особливості викладання предмету у Львівській ветеринарній школі доктором Станіславом Фібіхом, який читав курс «Про рибальство», у рільничій школі в Дублянах – інженером Тадеушом Розвадовським (курс – «Рибальство»), а у Краківському Яґеллонському університеті – доктором Францішеком Стаффом (курс – «Риба, її природа та розведення») [8 с. 99]. Про організацію рибальських курсів Краківським рільничим товариством для зацікавлених осіб йшлось у «Звіті Краківського рільничого товариства за 1905 р.». Відзначалось, що організатором курсів, які відбулись з 29 червня по 2 липня 1905 року, був Зигмунт Фішер. Слухачами були 62 особи, з яких – 42 самі оплатили за навчання, а за 20 – курси оплатило рільниче товариство. Щоб мати можливість безоплатно взяти участь у курсах, необхідно було пройти окреме тестування, на яке зголосилось 85 претендентів. Для осіб, які отримали право на безоплатне навчання, за рахунок товариства було оплачено дорогу з місця проживання до Кракова і назад та виділено на харчування 12 крон кожному. Всього на ці цілі товариство витратило 360 крон. Відмічалось, що учасниками курсів були не лише місцеві мешканці, але й також приїхали з Царства Польського, Литви. У курсах взяли участь 4 жінки. Курси відбулись у приміщенні кафедри зоології Ягелонського університету, на яких викладали такі предмети: біологія річкових та ставкових риб; розведення коропа, лина, щупака, судака і вугра; організація розведення риби у ставках; захворювання

риб [9 с. 90]. У статті «Доповіді про рибальство у 1882 році» відмічалось, що Краківське рибальське товариство у 1882 р. організувало для рибалок та власників ставів одноденні лекції у містах Східної Галичини – Львові, Бродах, Хирові, Самборі, Старій Солі, Лопушанці [10 с. 47]. Крім організації курсів, на з'їзді фахівців з рибальства, який відбувся у Львові 1895 року, було вирішено, що влада виділятиме безоплатну консультативну допомогу при проектуванні та будівництві ставів, риборозплідників, рибоходів на греблях тощо. Крім того, з метою виховання кадрів у рибальській галузі (ставничих) було запроваджено п'ять щорічних стипендій розміром по 200 зол. ринських для випускників нижчих землеробських шкіл, що виявлять бажання працювати у рибальстві [11 с. 10].

У справі «Звіт Новицького М. про результати перевірки рибальської справи в Галичині у 1884 р.» відзначалось, що навчальні бесіди з рибалками проводилися і в наступні роки [12]. Деякі архівні фонди містять хоча й невеликі за обсягом, але дуже оригінальні і важливі факти. Так, фонд Тернопільського повітового відділу самоуправління (ф. 137) зберігає унікальну інформацію про проведення рибальських курсів та їх програму [13]. У справі «Розпорядження Львівської земельної палати, Тернопільського повітового відділу самоуправління і свідчення ґмінних управ про рибні господарства приватні і ґмінні Тернопільського повіту. 18 січня – 23 серпня 1934 р.» є матеріали про те, що з 1930 р. було започатковано триденний рибальський курс у Львові для орендарів округів та їхніх помічників. Його навчальна програма постійно удосконалювалась і щоразу містила якісь нові важливі елементи, навіяні плином часу. Наприклад, у 1934 р. головне спрямування курсу було націлене на вивченні біології риб та їх господарчого значення. З цією метою транслювали навіть фільм. Крім того, значну увагу організатори приділили теоретичним та практичним аспектам виготовлення рибальських знарядь, способам їх монтування, зберігання тощо [14]. У справі «Листування повітового старости з воєводським управлінням про облік рибальських товариств і рибних угідь. 6-10 серпня 1931 р.» відзначалось, що позитивно вплинуло на ситуацію в рибальстві повернення з початку 30-х рр. XX ст. до практики проведення рибальських курсів. Зокрема, у 1931 р. за сприяння Малопольського землеробського товариства відбулися одноденні студії з галузі річкового рибальства у Ярославі, Коломиї та Чорткові [15]. Міскєвіч В. у статті «Рибацька школа» вказував, що у 1938 р. в

Бухажево Мєндзиходзького повіту Познанського воєводства (нині Великопольське воєводство, Польща) було відкрито першу в державі рибальську однорічну школу. В ній могли навчатися особи з усіх частин Польщі (в тому числі і Східної Галичини), які досягли 18-ти річного віку, закінчили школу (незалежно від її рівня) та принаймні 1 рік працювали в сфері рибальства [16 с. 265].

Висновки Наприкінці ХІХ століття у Галичині розвивалась рибальська освіта, і органи державної влади намагались використовувати позитивний досвід європейських країн у цій сфері. Стає зрозумілим, що ефективне ведення рибальського господарства можливе лише з використанням наукових інновацій, які спроможні втілити кваліфіковані спеціалісти. З кінця ХІХ ст. у Галичині з метою підготовки фахівців у галузі рибальського господарства було організовано низку навчальних закладів та короткотермінових курсів, які, як правило, мали тематичне спрямування. Великих зусиль до організації навчання у Галичині досліджуваного періоду доклало Крайове рибальське товариство та його керівники М. Новицький та З. Фішер, а також Краківське рільниче товариство. Головним навчальним закладом з підготовки спеціалістів у галузі рибальства у Галичині були кафедра зоології Ягеллонського університету, сільськогогосподарської академії у Дублянах, Львівської ветеринарної школи, молодша лісова школа у Болехові, рільнича школа у Дублянах.

Список використаної літератури

1. Piąty austryacki wiec rybaków w Wiedniu // Okólnik. – 1894. – № 13. – S.2.
2. Szkoły rolnicze i nauka rybactwa // Okólnik. – 1893. – № 7. – S.8.
3. Wiedza i życie. Serya IV. – Tom VII. – Lwów-Warszawa: Wydawnictwo związku naukowo-literackiego we Lwowie, 1910. – S. 43-55.
4. Kurs rybacki // Okólnik. – 1898. – № 31. – S.3.
5. W sprawie nauki rybactwa w kraj. szkołach rolniczych. // Okólnik. – 1911. – № 119. – S.145.
6. Wykłady o hodowli ryb w szkołach wyższych w Galicyi // Okólnik. – 1911. – № 117. – S.99.
7. Różne wiadomości // Okólnik. – 1909. – № 104. – S.95.

8. Wykłady o hodowli ryb w szkołach wyższych w Galicyi // Okólnik. – 1911. – № 117. – S.99.
9. Wykłady wędrowne. VIII. Kurs rybacki. // Sprawozdanie c. k. towarzystwa rolniczego Krakowskiego oraz towarzystw pokrewnych za rok 1905. w Krakowie. nakładem c. k towarzystwa rolniczego Krakowskiego drukarnia A. Koziańskiego, 1906. – S.90.
10. Wykłady o rybactwie w roku 1882 // Okólnik. – 1883. – № III. – S. 47.
11. Ankieta rybacka we Lwowie // Okólnik. – 1895. – № 18. – S. 10.
12. Центральний державний історичний архів України у м. Львів ф. 844, Малопольське мисливське товариство, м. Львів, 1876–1939 рр. оп. 1, спр. 36, Звіт Новицького М. про результати перевірки рибальської справи в Галичині у 1884 р. 1884 р., 2 арк.
13. Державний архів Тернопільської області, м. Тернопіль ф. 137. Тернопільський повітовий відділ самоуправління, 1918–1939 рр. оп. 1, спр. 504, Розпорядження Львівської земельної палати, Тернопільського повітового відділу самоуправління і свідчення ґмінних управ про рибні господарства приватні і ґмінні Тернопільського повіту. 18 січня – 23 серпня 1934 р., 113 арк.
14. Державний архів Тернопільської області, м. Тернопіль ф. 137. Тернопільський повітовий відділ самоуправління, 1918–1939 рр. оп. 1, спр. 504, Розпорядження Львівської земельної палати, Тернопільського повітового відділу самоуправління і свідчення ґмінних управ про рибні господарства приватні і ґмінні Тернопільського повіту. 18 січня – 23 серпня 1934 р., арк. 3.
15. Державний архів Тернопільської області, м. Тернопіль ф. 10. Теребовлянське повітове староство, 1919–1939 рр. оп. 2, спр. 228. Листування повітового староства з воєводським управлінням про облік рибальських товариств і рибних угідь. 6-10 серпня 1931 р., арк. 4.
16. Miskiewicz W. Szkoła rybacka / W. Miskiewicz // Przegląd rybacki. – 1938. – № 7. – S. 265.

References

1. Piąty austryacki wiec rybaków w Wiedniu (1894), “Okólnik.”, vol. 13, pp. 2.

2. Szkoły rolnicze i nauka rybactwa (1893), “Okólnik.”, vol. 7, pp. 8.

3. “Wiedza i życie.”, Serya IV. – Tom VII. – Lwów-Warszawa: Wydawnictwo związku naukowo-literackiego we Lwowie, 1910. – pp. 43-55.

4. Kurs rybacki (1898), “Okólnik.”, vol. 31, pp. 3.

5. W sprawie nauki rybactwa w kraj. szkołach rolniczych. (1911), “Okólnik.”, vol. 119, pp. 145.

6. Wykłady o hodowli ryb w szkołach wyższych w Galicyi (1911), “Okólnik.”, vol. 117, pp. 99.

7. Różne wiadomości (1909), “Okólnik.”, vol. 104, pp. 95.

8. Wykłady o hodowli ryb w szkołach wyższych w Galicyi (1911), “Okólnik.”, vol. 117, pp. 99.

9. Wykłady wędrowne. VIII. Kurs rybacki. (1906), Sprawozdanie c. k. towarzystwa rolniczego Krakowskiego oraz towarzystw pokrewnych za rok 1905. w Krakowie. nakładem c. k towarzystwa rolniczego Krakowskiego drukarnia A. Koziańskiego, 1906. – pp. 90.

10. Wykłady o rybactwie w roku 1882 (1883), “Okólnik.”, vol. III., pp. 47.

11. Ankieta rybacka we Lwowie (1895), “Okólnik.”, vol. 18., pp. 10.

12. Tsentral'nyj derzhavnyj istorychnyj arkhiv Ukrainy u m. L'viv f. 844, Malopol's'ke myslyvs'ke tovarystvo, m. L'viv, 1876–1939 rr. op. 1, spr. 36, Zvit Novyts'koho M. pro rezul'taty perevirky rybal's'koi spravy v Halychyni u 1884 r. 1884 r., 2 ark.

13. Derzhavnyj arkhiv Ternopil's'koi oblasti, m. Ternopil' f. 137. Ternopil's'kyj povitovyj viddil samoupravlinnia, 1918–1939 rr. op. 1, spr. 504, Rozporiadzhennia L'vivs'koi zemel'noi palaty, Ternopil's'koho povitovoho viddilu samoupravlinnia i svidchennia gminnykh uprav pro rybni hospodarstva pryvatni i gminni Ternopil's'koho povitu. 18 sichnia – 23 serpnia 1934 r., 113 ark.

14. Derzhavnyj arkhiv Ternopil's'koi oblasti, m. Ternopil' f. 137. Ternopil's'kyj povitovyj viddil samoupravlinnia, 1918–1939 rr. op. 1, spr. 504, Rozporiadzhennia L'vivs'koi zemel'noi palaty, Ternopil's'koho povitovoho viddilu samoupravlinnia i svidchennia gminnykh uprav pro rybni hospodarstva pryvatni i gminni Ternopil's'koho povitu. 18 sichnia – 23 serpnia 1934 r., ark. 3.

15. Derzhavnyj arkhiv Ternopil's'koi oblasti, m. Ternopil' f. 10. Terebovlians'ke povitove starostvo, 1919–1939 rr. op. 2, spr. 228. Lystuvannia povitovoho starostva z voievods'kym upravlinniam pro oblik rybal's'kykh tovarystv i rybnykh uhid'. 6-10 serpnia 1931 r., ark. 4.

16. Miskiewicz W. (1938), Szkoła rybacka “Przegląd rybacki.”, vol. 7, pp. 265.

Проців О. Р. Історія організації рибальської освіти у Галичині кінця XIX – початку XX століття // Олег Проців // Науковий вісник Львівського національного університету ветеринарної медицини та біотехнологій імені С. З. Гжицького. Серія: Ветеринарні науки. – Львів, 2017. – Т. 19, № 76. – Ч. 1. – С.159-162.